

2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск : БГУ, 1976. – 176 с.
3. Иванова Е. М. Психотехнология изучения человека в труде / Е.М. Иванова. – М., 1992.
4. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: навч. – метод. пос. / Я.В. Крушельницька. – К. : КНЕУ, 2002. – 182 с.
5. Леонова А. Б. Функциональные состояния человека в трудовой деятельности : уч. пос. / А.Б. Леонова, В.И. Медведев. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 111 с.
6. Пальова О. Є. Особистість та пізнавальні процеси студентів у вч: діагностика, розвиток, корекція : навч. пос. / О.Є. Пальова, Є.В. Заїка. – Краматорськ : КЕГІ, 2005. – 404 с.

Гагарінова Н. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕГАТИВНЫХ СОСТОЯНИЙ В РАБОТЕ СОВРЕМЕННОГО ПРОФЕССИОНАЛА (на примере работы педагога)

В статье рассматриваются особенности негативных состояний в работе современного учителя и возможностей их профилактики средствами саморегуляции. Речь идёт о способах борьбы с негативными состояниями в процессе трудовой деятельности учителя.

Ключевые слова: *негативные состояния, эмоциональное выгорание, средства саморегуляции, профессиональное утомление.*

Gagarinova N. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF NEGATIVE STATES IN THE WORK OF MODERN PROFESSIONAL (on the example of teachers' work)

In article the features of negative states are examined in work of modern teacher and possibilities of their prophylaxis by facilities of self-regulation. Speech goes about the methods of fight against the negative states burning down work activity of teacher.

Keywords: *negative states, emotional burning down facilities of self-regulation, professional tiredness.*

УДК 159.9

Доцевич Т. І. (м. Харків)

**РОЗВИТОК МЕТАКОГНІТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ**

У статті розглянуто шляхи та засоби розвитку метакогнітивної компетентності викладача. Представлені програма та методи розвитку мета когнітивної компетентності педагога вищої школи. Програма включає чотири етапи: мотиваційний, компетентнісний, рефлексивний та метакогнітивний, які передбачають розвиток професійної компетентності викладача, педагогічної рефлексивності, та мета когнітивного досвіду, що відповідають мета когнітивній компетентності викладача вищої школи.

Ключові слова: *метакогнітивна компетентність викладача, педагогічна рефлексивність, розвивальна програма.*

Постановка проблеми. *Метакогнітивна компетентність викладача вищої школи є структурною складовою його професійної компетентності, тому розвиток процесів метапізнання педагога передбачає включення у загальну систему розвитку професійної педагогічної компетентності.*

Розвиток педагогічної компетентності викладача, на думку О.В. Жигалової [1], передбачає вивчення рівня сформованості педагогічної компетентності викладачів; оволодіння викладачами теорією та методикою викладання в умовах вищої школи, засобами удосконалення технології педагогічної діяльності, теоретичними засадами професійно-педагогічної діяльності; розвиток рефлексивних вмінь самоаналізу, самоствердження, досягнення психологічного комфорту у процесі професійного спілкування.

На думку М. Ю. Краснопольської [4], професійна компетентність викладача являє собою інтегральну властивість особистості, що включає сукупність психолого-педагогічних, методичних, спеціально-предметних знань, загально-педагогічних та спеціальних професійно-творчих, виконавчих умінь, особистісних характеристик, що забезпечують ефективну педагогічну діяльність. Структура професійної компетентності викладача, на думку автора, включає три взаємопов'язаних компонента: орієнтаційний (теоретична готовність до професійної діяльності), операційний (практична готовність до педагогічної діяльності), особистісний (морально-психологічна готовність). Розвиток професійної компетентності педагога, згідно з концепцією М.Ю. Краснопольської, передбачає розширення та поглиблення професійних знань викладача, удосконалення педагогічних, методичних, професійно-творчих виконавчих умінь, необхідних для професійної діяльності, розвиток мотивації та інтересу до професійної діяльності викладача.

Мета дослідження – створити концептуальну модель програми розвитку метакогнітивної компетентності викладача вищої школи.

Основний виклад матеріалу. У відповідності до мети нашого дослідження ми виходили з такого робочого визначення поняття про розвиток метакогнітивної компетентності викладача вищої школи, під яким розуміється формування метакогнітивної обізнаності та саморегуляції, металігністичної обізнаності, метапам'яті викладачів, надситуативного рівня творчого педагогічного мислення та абнотивності викладачів.

Основу розвивальної програми складають методи психологічного впливу, які базуються на активних методах групової роботи при використанні специфічних форм подачі знань. Програма спрямована на оволодіння психологічними якостями, знаннями, уміннями та навичками, що сприяють розвитку метакогнітивної компетентності.

Загальну схему розвивальної програми наведено у таблиці 1.

Мотиваційний етап. Перша стадія була спрямована на забезпечення позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі через ознайомлення з її метою та змістом Метою першого заняття було ознайомлення з провідними мотивами учасників розвивальної програми. Для цього їм пропонувався перелік різноманітних мотивів, які було проранговано у відповідності з тим, наскільки вони є значущими для викладачів. У результаті було виділено мотиви, які виявилися такими, що найчастіше зустрічаються і мають найвищий ранг: мотив прагнення до професійного самовдосконалення; розвиток професійної компетентності; бажання краще розуміти потреби та запити студентів; прагнення оволодіти навичками управління часом; бажання краще та швид-

ше опанувати науково-методичним матеріалом, запам'ятовувати інформацію; потреба у формуванні навичок організації самостійної роботи студентів.

Таблиця 1

Зміст та задачі програми розвитку мета когнітивної компетентності викладача вищої школи

<i>Мета</i>	<i>Завдання</i>
Мотиваційний етап	
Забезпечення позитивної мотивації до участі в розвивальній програмі	<i>Перша стадія.</i> Мета – забезпечити позитивну мотивацію до участі в розвивальній програмі через ознайомлення з її метою та змістом. <i>Друга стадія.</i> Мета – забезпечити позитивну мотивацію до участі у програмі через ознайомлення з мотивацією керівника розвивальної програми, яка сприяла її створенню та впровадженню.
Компетентнісний етап	
Розвиток професійної компетентності викладача	<i>Перша стадія.</i> Мета – формування комунікативної компетентності викладача. <i>Друга стадія.</i> Мета – формування психологічної компетентності викладачів. <i>Третя стадія.</i> Мета – розвиток організаторських здібностей та здатності до управління часовими ресурсами викладачів.
Рефлексивний етап	
Розвиток педагогічної рефлексивності викладача	<i>Перша стадія.</i> Мета – формування здатності до усвідомлення себе як професіонала. <i>Друга стадія.</i> Мета – формування здатності до усвідомлення себе як суб'єкта педагогічного спілкування.
Метакогнітивний етап	
Розвиток метакогнітивної компетентності викладача	<i>Перша стадія.</i> Мета – сприяти розвиткові метакогнітивної обізнаності та саморегуляції викладачів. <i>Друга стадія.</i> Мета – забезпечити розвиток металігнівистичної обізнаності та формування ефективних стратегій читання наукових текстів викладачами. <i>Третя стадія.</i> Мета – забезпечити розвиток метапам'яті викладачів. <i>Четверта стадія.</i> Мета – розвиток педагогічного мислення викладачів. <i>П'ята стадія.</i> Мета – розвиток абнотивності викладачів.

Далі на занятті здійснювалось обговорення того, чому перелічені мотиви є значущими для задоволення у викладачів. Якими засобами викладачі передбачають можливість задовольнити перелічені мотиви; як вони розуміють роль мотивів особистості в успішності їх професійної діяльності. У результаті колективного обговорення виділених питань викладачі прийшли до таких висновків:

– зміст прагнень та бажань людини і міра їх задоволення, з одного боку, є критерієм успіху, а з іншого – забезпечує успішність і впевненість у собі;

– провідними прагненнями та бажаннями для викладачів є ті, що пов'язані із професійною компетентністю.

Далі реалізувались зв'язки між задоволенням провідних мотивів студентів та участю у розвивальній програмі, яка присвячена розвитку метакогнітивної компетентності викладача.

Наступне заняття було спрямоване на ознайомлення зі змістом та метою розвивальної програми. На даному занятті увага викладачів зверталася на те, що результатом попередніх занять було виявлення зв'язку між професійною компетентністю (зокрема метакогнітивною) та успішністю його професійної діяльності.

Наступне заняття було присвячено аналізу змісту назви розвивальної програми. У процесі колективного обговорення викладачі намагалися самостійно назвати складові професійної компетентності педагога вищої школи, охарактеризувати, як вони проявляються протягом професійного становлення особистості, як вони можуть одночасно поєднуватись у діяльності одного фахівця; які функціональні обов'язки має викладач, які етичні принципи він має враховувати у професійній діяльності.

Протягом заняття здійснювалося ознайомлення зі змістом основних етапів розвивальної програми. Розповідь про перший етап розвивальної програми є ретроспективною, оскільки викладачі його пройшли. На занятті повідомляється зміст наступних етапів: другого – компетентнісного, що дає можливість розвитку різних видів та складових професійної компетентності викладача; рефлексивного, який дає можливість розвинути здатності до педагогічної рефлексії; четвертого – мета когнітивного, який дає можливість досягнути високого рівня метакогнітивної компетентності.

Друга стадія мотиваційного етапу була спрямована на ознайомлення викладачів з мотивацією в експерименті керівника розвивальної програми, а також ставленням її учасників до керівника. На даній стадії керівник розвивальної програми повідомляє учням своє відношення до психології (він є зацікавлений науковець-дослідник) і своє ставлення до процесу професійного вдосконалення педагогів. Крім того, через невербальні засоби керівник має демонструвати зацікавленість процесом, ентузіазм, та інтерес і небайдужість до учасників розвивальної програми. На завершення даної стадії за допомогою анкети перевіряється характер та зміст ставлення викладачів до керівника програми. У випадку індивідуальних проявів негативного ставлення до керівника це обговорюється, в залежності від ситуації, колективно чи індивідуально.

Компетентнісний етап. Метою *першої стадії* даного етапу було формування комунікативної компетентності викладача.

Проблемі розвитку комунікативної компетентності педагога присвячені дослідження О.І. Калмикової, Н.В. Ключової, О.В. Коблянської, Ю.О. Конєва, І.В. Макаровської, Л.М. Мітіної. І.В. Макаровська визначає комунікативну компетентність педагога як систему психологічних знань педагога про себе та інших, умінь, навичок у спілкуванні, стратегій поведінки у соціальних си-

туаціях, що дозволяє педагогу побудувати міжособистісне спілкування у відповідності до мети та умов взаємодії. Автором визначено компоненти комунікативної компетентності педагога, до яких віднесено когнітивний (знання педагога про себе як суб'єкта педагогічного спілкування, про завдання та засоби педагогічного спілкування), емоційний (емпатичні здібності педагога, педагогічний оптимізм, педагогічний такт, самоприйняття), поведінковий (здатність до саморозкриття, вміння оцінювати роботу студента, уміння здійснювати педагогічний вплив). Даний концептуальний погляд на структуру комунікативної компетентності педагога був покладений в основу відповідного напрямку розвивальної програми.

Заняття на даній стадії передбачали реалізацію наступних завдань:

- 1) формування здатності до педагогічного впливу, розвиток сугестивних комунікативних здібностей;
- 2) корекція комунікативних бар'єрів у педагогічному спілкуванні (вербальних, невербальних, соціокультурних відмінностей),
- 3) розвиток педагогічного такту, оптимізму та емпатійних здібностей;
- 4) розвиток діалогічного стилю спілкування зі студентами.

Метою *другої стадії* було формування психологічної компетентності викладачів.

Проблему формування психологічної компетентності викладачів висвітлено у дослідженнях Т.А. Кільмашкіної, С.А. Мансурової, О.В. Полуніної. Так, О.В. Полуніна визначає психологічну компетентність викладача вищої школи як новоутворення, що породжується внаслідок оволодіння педагогом певним обсягом психологічних знань і технік управління, зокрема стосовно задач удосконалення психолого-педагогічних впливів навчально-виховного змісту, а до її структури відносить наступні компоненти: готовність до психологічного осмислення й вирішення педагогічних ситуацій, активність у інноваційній діяльності, емпатійність, рефлексивність, інтернальність, мотивацію досягнення, схильність до професійно-психологічного саморозвитку. До основних засобів розвитку психологічної компетентності особистості викладачів автор відносить: ділові і рольові ігри, завдання, спрямовані на розвиток рефлексивних умінь, групових дискусій, моделювання конкретних ситуацій, складання психологічних характеристик, обговорення проблеми надійності й прогностичності будь-яких психологічних засобів діагностики в контексті задач педагогічної психології загалом, проблем вищої школи зокрема [7; 8].

На основі вищезазначених досліджень, теоретичного аналізу концепту «психологічна компетентність» нами було надане таке робоче визначення даного поняття, а саме: психологічна компетентність викладача вищої школи виступає як різновид професійної компетентності педагога, що полягає у психологічній обізнаності та озброєності знаннями та вміннями, щодо психологічного супроводу педагогічного процесу та розвитку особистості студента.

Заняття на даній стадії передбачали реалізацію наступних завдань:

- 1) оволодіння знаннями з питань характеристики студентського віку та особистості студента;

- 2) оволодіння знаннями з питань діагностики пізнавальної сфери та практичними навичками дослідження власного рівня розвитку когнітивних процесів;
- 3) формування умінь проведення просвітницької психологічної діяльності;
- 4) формування рольової компетентності особистості викладачів.

Метою *третьої стадії* був розвиток організаторських здібностей та здатності до управління часовими ресурсами викладачів.

Рефлексивний етап. Концептуальні положення даного етапу були окреслені у дослідженнях А.В. Карпова, В.Р. Олексюк, І.І. Семенова і С.Ю. Степанова, І.В. Ульянич. В.Р. Олексюк визначає педагогічну рефлексію як психологічний механізм, що забезпечує осмислення педагогом передумов, закономірностей власної діяльності, звернення до свого внутрішнього світу, досвіду життєдіяльності. На думку автора, педагогічна рефлексія обумовлює усвідомлене, ціннісне ставлення педагога до професії, до себе, як фахівця. Розвиток педагогічної рефлексії згідно з концептуальною моделлю В.Р. Олексюк [5] передбачає наступні завдання: розвиток само тотожності, як засобу осмислення реального досвіду спілкування, усвідомлення себе, як професіонала, розширення самоусвідомлення, як суб'єкта спілкування. Метою даного етапу роботи було формування педагогічної рефлексивності викладача вищої школи.

Метою *першої стадії* було формування здатності до усвідомлення себе, як професіонала. Реалізація даної стадії передбачала наступне:

- 1) розвиток здатності до усвідомлення власних переваг та недоліків як особистості-професіонала, а також засобі особистісного самовдосконалення;
- 2) розвиток здатності до усвідомлення засобів педагогічної самодіагностики;
- 3) розвиток здатності до усвідомлення власних особливостей метапізнання.

Метою *другої стадії* було формування здатності до усвідомлення себе, як суб'єкта педагогічного спілкування. Реалізація даної стадії передбачала наступне:

- 1) розвиток здатності до усвідомлення особливостей власного педагогічного спілкування (стилю, діалогічності);
- 2) розвиток здатності до корекції негативних особливостей професійного спілкування.

Метакогнітивний етап. Проблема розвитку метакогнітивної компетентності студентів представлена у дослідженнях О.Л. Богданової, М.А. Холодної, А.В. Карпова, М.М. Кашапова.

Метою *першої стадії* був розвиток метакогнітивної обізнаності та саморегуляції викладачів.

Відповідно до досліджень М.А. Холодної, метакогнітивна обізнаність має розглядатись як особлива форма ментального досвіду особистості, що характеризує рівень та тип інтроспективних уявлень про свої індивідуальні

інтелектуальні ресурси. До метакогнітивної обізнаності автором включено знання власних індивідуальних інтелектуальних якостей (особливості власної пам'яті, мислення, способів вирішення проблем), знання особливостей інтелектуальної діяльності (уявлення про закономірності запам'ятовування, правила ефективного мислення тощо), уміння оцінювати власні інтелектуальні якості та готовність використовувати прийоми стимулювання роботи інтелекту [9]. Метакогнітивна обізнаність особистості викладача вищої школи розглядається нами як сукупність *знань* педагога про власні предметні, методологічні та загально-педагогічні знання, знання про власні інтелектуальні можливості (особливості функціонування пам'яті, мислення, мовлення, читання) та їх адекватна оцінка, оволодіння навичками інтелектуального самовдосконалення та саморозвитку.

Розвиток метакогнітивної обізнаності викладача є продуктивним, завдяки реалізації наступних занять:

- 1) заняття, спрямовані на діагностику метакогнітивної сфери викладачів та ознайомлення з її результатами, а саме: рівнем розвитку метакогнітивної обізнаності, активності та метакогнітивних знань, визначення провідного когнітивного стилю, співвідношення ситуативного-надситуативного педагогічного мислення, рівня розвитку метапам'яті, металінгвістичних стратегій та абнотивності;
- 2) заняття, спрямовані на розвиток метакогнітивної усвідомленості та активності.

Метою другої *стадії* був розвиток металінгвістичної обізнаності та формування ефективних стратегій читання викладачів. І.Г. Овчиннікова [6] визначає металінгвістичну обізнаність через сукупність прагматичного компоненту мовної компетенції, здатність до рефлексії над мовою (мовним матеріалом і мовною системою в тому вигляді, в якому вона представлена в мовному матеріалі) та оцінку своїх знань мови та про мову.

Розвиток металінгвістичної компетентності передбачає наступні заняття, спрямовані на:

- 1) формування обізнаності у різновидів текстів та стилів мовлення;
- 2) розвиток стратегій читання;
- 3) оволодіння засобами ефективного нотування та конспектування.

Метою *третьої стадії* був розвиток метапам'яті викладачів. У зарубіжних дослідженнях метапам'ять передбачає функціонування когнітивних знань про власну пам'ять, контролю за використанням ефективних стратегій пам'яті та регуляції її процесів [11]. Т.Б. Хомуленко підкреслює такі характеристики метапам'яті особистості: адекватність та диференційованість самооцінки пам'яті; особливості планування запам'ятовування (планування підсумку або процесу); прояв рефлексивних функцій в пам'яті (фіксація ускладнення, фіксація причин, нормування); ступінь метамнемічної інформованості [10].

Заняття з розвитку метапам'яті викладачів передбачали:

- 1) діагностику особливостей пам'яті та метапам'яті особистості викладачів та обговорення її результатів (дослідження диференційованості пам'яті, адекватності самооцінки об'єму запам'ятовування, пла-

- нування результату та процесу запам'ятовування, вибіркості відтворення, реконструкції матеріалу в пам'яті, ремінісценції, латентного періоду формування розумової моделі об'єкта запам'ятовування);
- 2) розвиток здатності до ефективного запам'ятовування вербального матеріалу (оволодіння мнемотехніками, техніками асоціативного запам'ятовування, формування здатності до створення розумової моделі об'єкта запам'ятовування).

Метою *четвертої стадії* метакогнітивного етапу був розвиток педагогічного мислення викладачів. Специфіку професійного педагогічного мислення описано у дослідженнях Ф.Н. Гоноболіна, Ю.Н. Кулюткіна, Г.С. Сухобської, Н.В. Кузьміної, А.К. Маркової, Л.М. Мітіної, М.М. Кашапова, Т.Г. Кисельова. Професійне мислення педагога характеризується своєрідністю структури, спрямованістю на вирішення практичних завдань з питань трансформації особистості та діяльності студента. На думку М.М. Кашапова, Т.Г. Кисельової професійне педагогічне мислення здійснюється на двох рівнях: ситуативному та надситуативному. Ситуативність – надситуативність мислення викладача обумовлює психологічні відмінності у цілемотиваційному компоненті професійної діяльності, у визначенні інформаційної основи, у визначенні програми діяльності та прийнятті педагогічного рішення [3].

Заняття на даній стадії передбачали реалізацію наступних завдань:

- 1) оволодіння знаннями з питань психологічної характеристики професійного педагогічного мислення викладача;
- 2) розвиток креативного дивергентного мислення під час вирішення професійних задач;
- 3) розвиток надситуативного педагогічного мислення викладачів.

Метою *п'ятої стадії* був розвиток абнотивності викладачів.

Абнотивність виступає важливим компонентом професійної компетентності викладача, сприяючи професійному та особистісному розвитку його особистості, формуванню креативності у студентів [2]. Абнотивність визначено М.М. Кашаповим, як комплексна здатність викладача до адекватного сприйняття, осмислення та розуміння креативного студента, здатність помітити обдарованого студента і надати необхідну психолого-педагогічну підтримку в процесі актуалізації та реалізації його творчого потенціалу.

Заняття на названій стадії передбачали розвиток наступних здатностей:

- 1) до виявлення креативності у студентів;
- 2) до реалізації педагогічного впливу на розвиток індивідуальної креативності студентів;
- 3) до реалізації креативного середовища у педагогічному процесі;
- 4) до розвитку власних творчих здібностей у процесі підготовки до навчальних занять зі студентами;
- 5) до організації творчої атмосфери у процесі індивідуальної роботи зі студентами.

Висновки. Розвиток метакогнітивної компетентності викладача вищої школи передбачає формування метакогнітивної обізнаності та саморегуляції,

металігнівистичної обізнаності, метапам'яті викладачів, надситуативного рівня творчого педагогічного мислення та абнотивності викладачів. Реалізація поставленої мети програми можлива за умови впровадження, власне, метакогнітивного етапу, а також таких додаткових: мотиваційного (спрямованого на формування позитивної мотивації викладачів до участі у програмі), компетентнісного (який є базовим для розвитку професійної компетентності викладача в цілому) та рефлексивного (спрямованого на розвиток педагогічної рефлексивності викладача).

Перспективою подальшого дослідження виступає перевірка ефективності запропонованої програми розвитку метакогнітивної компетентності викладача вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жигалова О. В. Формирование педагогической компетентности преподавателя технического вуза: дисс. ...к.пед.н. : 13.00.08 / О.В. Жигалова, Уфа, 2004. – 159 с.
2. Кашапов М. М. Абнотивность как качество педагога, значимое для работы с одаренными учащимися разного возраста / Кашапов М. М., Адушева Ю. А. // Одаренный ребенок, №6.- 2004. – С. 48-50.
3. Кашапов М. М. Творческая деятельность профессионалов в контексте когнитивного и метакогнитивного подходов / Под ред. М.М. Кашапова, Ю.В. Пошехоновой. – Ярославль, 2012. – 384 с.
4. Краснопольская М. Ю. Развитие профессиональной компетентности преподавателя дополнительного образования: дисс. ...к.пед.н.: 13.00.08 / М.Ю. Краснопольская, Магнитогорск, 2006. – 178 с.
5. Олексюк В. Р. Тренінг педагогічної рефлексії [Текст] / В.Р. Олексюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 5. – С. 30–41.
6. Овчинникова И. Г. Что такое метаязыковая способность? / Ирина Овчинникова // Филолог: Научно-методический, культурно-просветительский журнал, ФГБОУ ВПО «Пермский государственный гуманитарно-педагогический университет», 2005, № 7. – http://philolog.pspu.ru/module/magazine/do/mpub_6_139
7. Полуніна О. В. Психолого-педагогічні передумови та шляхи оптимізації розвивального ефекту навчання в сучасних умовах трансформації освіти в Україні // Психологічний вісник. Зб. наукових праць \ За ред. Максименка С. Д. – К., 2003. – С. 177–179.
8. Полуніна О. В. Психологічна компетентність педагога як фактор підвищення ефективності навчально-виховного процесу // Актуальні проблеми психології. Психологія управління. Організаційна психологія. – Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2002. – Частина 7. – С. 161–166.
9. Холодная М. А. Психология интеллекта: Парадоксы исследования / М.А. Холодная. – М., 1997. – 392 с.
10. Хомуленко Т. Б. Развитие высших форм памяти: Дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Тамара Борисовна Хомуленко. – Харьковский держ. педагогический ун-т им. Г.С. Сковороды. – Х., 1998. – 380 с.
11. Kluge R. N. Cognitive knowledge and execute control: metacognition // Life Sciene Reg.Rept., 1982, №21, p. 201–224.

Доцевич Т. И. РАЗВИТИЕ МЕТАКОГНИТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассмотрены пути и средства развития метакогнитивные компетентности преподавателя. Представлены программа и методы развития метакогнитивной компетентности педагога высшей школы. Программа включает четыре этапа: мотивационный, компетентностный, рефлексивный и метакогнитивный, предусматривающих развитие профессиональной компетентности преподавателя, педагогической рефлексивности, и метакогнитивного опыта, соответствующие метакогнитивной компетентности преподавателя высшей школы.

Ключевые слова: *метакогнитивная компетентность преподавателя, педагогическая рефлексивность, развивающая программа.*

Dotsevich T. I. DEVELOPING THE METACOGNITIVE COMPETENCE OF HIGH SCHOOL TEACHERS

The article deals with ways and means of metacognitive competence of the high school teacher. Program and methods of objective cognitive competence of teacher of high school is presented. The program includes four stages: motivation, competence, reflective and metacognitive providing for the development of professional competence of the teacher, teacher reflexivity and metacognitive experiences, which correspond to metacognitive competencies of high school teacher.

Keywords: *metacognitive competence of high school teacher, pedagogical reflexivity, developing program.*

УДК 159.9

Киричевський І. П. (м. Київ)

**ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ПРИМУСОВИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ**

Аналізуються психологічні особливості державної міграційної політики під час переселенської кампанії в межах СРСР протягом 1925-1930 рр. та їх практична реалізація.

Ключові слова: *міграційна політика, переселенська кампанія, плани переселенських заходів.*

Актуальність дослідження. На сучасному історичному етапі розвитку українського суспільства та вітчизняної науки великого значення набувають психологічні дослідження, які представляють науково-теоретичну та науково-практичну базу даних про психологію людей-переселенців (А.Г. Асмолов, В.В. Гриценко, Г.У. Солдатова) проте, розвиток особистості, способи самоактуалізації вимушених переселенців практично залишаються поза зоною наукового аналізу. Наявні деякі дослідження, присвячені різноманітним психологічним явищам, що характеризують почуття та психологічні стани переселенців: ностальгія, стрес акультурації, маргінальний конфлікт, порушення здоров'я. Всі вони свідчать про негативні впливи на психіку людини. Причини подібного явища легко зрозуміти в силу очевидності даного феномену. Вивчення розвитку особистості в період та за обставин вимушеного переселення, смисложиттєві орієнтації переселенців практично відсутні.

Відомі різні види міграції: постійна, сезонна, добровільна, примусова, трудова, зовнішня та внутрішня. Серед них найбільш складним видом для психологічного дослідження є примусове переселення. Вимушена міграція